

Adresa:

Ústav rómskych európskych štúdií
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej
práce sv. Alžbety
Tatranská 10
974 11 Banská Bystrica

(budova bývalej ZŠ, 1. poschodie)

Web: <http://ures.wbl.sk/>
<http://www.vssvalzbety.sk/>

Tel.: +421 911 828 275

Šéfredaktor: PhDr. Jozef Facuna

Redakčná rada:

PhDr. Ladislav Fízik, PhD.
doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.
Ing. Denisa Ivaničová
Mgr. Zuzana Balážová
Mgr. Andrea Hlinková
Erika Fíziková

Kontakt redakcie: sfredaktor.nl@gmail.com

1/2013

NEWSLETTER

Ústavu rómskych európskych štúdií
sv. Sára de Marseille v Banskej Bystrici
Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce
sv. Alžbety v Bratislave

Riaditeľ Ústavu rómskych európskych štúdií

sv. Sáry de Marseille

PhDr. Ladislav Fčík, PhD.

Zavádzanie sociálnej práce v rómskych osadách? V rómskych osadách naďalej pretrvávajú hlad a bieda. Za príčiny nepriaznivej životnej situácie, v ktorej žijú dnešní Rómovia v osadách sú niekoľko:

- 1) je to predovšetkým skoro žiadny prístup k zamestnaniu,
- 2) k zdravotnej starostlivosti od ktorej sa odráža zdravie Rómov a kvalita ich života,
- 3) vzdelanie - ak nie sú zabezpečené základné životné podmienky (zabezpečenie stravy, bývanie, zdravotnej starostlivosti) veľmi ťažko sa Rómovia dostanú ku kvalitnému vzdelaniu.

Sociálna práca v rómskych komunitách je preto žiaduca a jej cieľom má byť pomoc v situáciách, kedy si sami Rómovia nedokážu pomôcť. Pomoc v oblastiach riešenia zamestnania, bývanie, vzdelávania a zdravotnej starostlivosti. V oblasti zamestnania hľadať a vytvárať pracovné príležitosti za spolupráce obce, podnikateľov a zástupcov rómskej komunity, v oblasti bývanie dbať na zabezpečenie aspoň minimálneho štandardu (bytu s kuchyňou a hygienickým vybavením, zabezpečiť prístup k pitnej vode a elektrine atď.). V oblasti vzdelávania zabezpečiť, aby dieťa malo všetko to, čo potrebuje k svojmu rozvoju (zabezpečiť teplú stravu, ošatenie, školské pomôcky, prístup k voľnočasovým aktivitám atď.). V oblasti zdravotnej starostlivosti predovšetkým zabezpečiť, aby

každý obyvateľ osady mal zabezpečené kompletne vyšetrenie zdravotného stavu, v prípade civilizačných ochorení ako je napríklad chrípka zabezpečiť lieky atď.

Toto sú oblasti, o ktorých si myslím, že by v nich sa mala plne realizovať sociálna práca - cielene, dlhodobo a kvalitne. Dúfam, že budete aj Vy či už počas štúdia alebo už ako absolventi študijného programu sociálna práca aktívne pristupovať k riešeniu nielen týchto problémov, ktoré som spomenul ale aj ostatných problémov, ktoré či chceme alebo nechceme život prináša.

Milé študentky, milí študenti prajem Vám veľa trpezlivosti a úspechov v štúdiu!

SOCIÁLNE SLUŽBY PRE SENIOROV – NEVYHNUTNOSŤ SÚČASNOSTI, NALIEHAVOSŤ BUDÚCNOSTI

Každý z nás má svoj život, svoje plány, sny, ciele. Každý z nás má pocit, že vládze, že chce, že ešte môže. Ale život pomaly plynie. Raz však nadíde čas, kedy sa naše sily strácajú, kedy naše telo prestáva poslúchať a kedy naša myseľ a naše prežívanie odrazu potrebujú pomoc, a to hlavne odbornú. Rodina sa snaží, ale starostlivosť o ľudí v seniorskom veku nie je vždy jednoduchá.

Sociálnu politiku každého štátu ovplyvňuje celý rad faktorov. Môžu to byť ekonomické, sociálne faktory, ale hlavne je to demografický vývoj. Je čoraz viac ľudí, ktorí dosahujú vyšší vek. Na druhej strane však klesá pôrodnosť a preto sme svedkami stamutia populácie. V súčasnej dobe je už viditeľný a citeľný zvyšujúci sa podiel občanov, ktorí sú spravidla odkázaní na zdravotnú starostlivosť a sociálnu pomoc. Máme medzi sebou aj seniorov vitálnych,

sebestačných, aktívnych, so záujmom o štúdium, cestovanie, šport a podobne.

Pre každého seniora je rodina najdôležitejší prvok, ktorý pomáha staršiemu človeku sa vyrovnávať so zmenami, ktoré staroba so sebou prináša. Senior sa najlepšie cíti v domácom prostredí, v kruhu svojich najbližších. Domáce prostredie má nenahraditeľnú úlohu, bez toho, aby som akokoľvek znevažovala alebo podceňovala úlohu ústavnej starostlivosti a to v emocionálnej, sociálnej i psychologickej rovine staršieho človeka. Sociálne kontakty sa odchodom z práce do dôchodku automaticky zužujú. Človek sa cíti opustený, sám. Vtedy sa senior viac viaže na rodinu, ale väčšinou je v pozícii pracovná zaneprázdnenosť rodiny. Vtedy dochádza k dileme. Čo s našou mamou, s otcom? Na jednej strane rodič, poprípade starý rodič, ktorý vyžaduje sústavnú nepretržitú starostlivosť, pomoc pri bežných každodenných úkonoch a hlavne prítomnosť niekoho blízkeho. Na druhej strane zaneprázdnenosť, finančné nároky rodiny, nemožnosť ostať doma a starať sa o blízkeho človeka, pretože sú tu ešte poväčšine malé deti, školopovinné deti, a to vyžaduje ekonomickú aktivitu. Jedným slovom, musíme pracovať, aby finančný chod rodiny netrpel. Človek pociťuje však zodpovednosť. Môžeme to porovnať s rozprávkou „Tri groše“. Pociť zodpovednosti za vrátenie toho, čo sme dostali od rodičov a za predavok, ktorý sme povinní, ale i ochotní dať svojim deťom. Je to neuveriteľná pravda života.

Ako nájdeme to riešenie? Ako to spraviť s rodičmi, starými rodičmi, ak sme v produktívnom veku? Riešenie je spolupráca sociálnych zariadení s rodinou a so štátom. Sociálna starostlivosť musí vychádzať z princípov štátnej

politiky. Musí byť zameraná na zachovanie ich dôstojnosti, sebarealizácie. Roky však pribúdajú, zdravotné problémy tiež. Po určitom čase nastupuje téma paliatívnej starostlivosti, starostlivosti zameranej na zlepšenie kvality života seniorov nevyliciteľných chorých. Je zameraná na liečenie bolesti – fyzických, psychosociálnych a duchovných problémov. Nastáva veľmi náročné obdobie pre seniora, ale aj pre okolie, rodinu, najbližších. Av tých chvíľach je nenahraditeľná odborná ošetrovateľská starostlivosť, rehabilitácia, duchovná starostlivosť a hlavne sociálne poradenstvo.

Aký cieľ by sme si my mali dať?

- mali by sme neustále zvyšovať dostupnosť ústavnej starostlivosti o seniora;
- mali by sme neustále zvyšovať kvalitu poskytovaných služieb;
- malo by sa zrovnoprávniť verejné a neverejné poskytovanie sociálnych služieb, pretože existencia zariadení a vytváranie ich, je už dnes nevyhnutnosťou;
- hlavne by malo byť samozrejmosťou príprava na starnutie, na neskoršie fázy života človeka;
- a štát by mal byť ústretový, nápomocný a mal by sa meniť podľa demografického rozpoloženia spoločnosti.

A čo my, poskytovatelia sociálnych služieb?

Môžeme dúfať v pružnosti a flexibility štátu v tomto smere. Dúfame, že sa nájdu ochotní ľudia, ktorí sa budú starať o ľudí v zariadení sociálnej starostlivosti, ktorí sú odkázaní na druhých ľudí. Je to neohodnotená práca, ale pocit, že sme pomohli niekomu je krásny.

Prečo som sa rozhodla pre napísanie tohto článku? Som už sedem rokov zamestnankyňa Domova sociálnych služieb. Predtým som vyše dvoch rokov pracovala v domácom prostredí pri starostlivosti o seniora. Mám kladný vzťah k seniorom. Sú to ľudia, takí istí ako my, len majú o pár rôčkov viac a to viac iskúseností. Majú pracovné iskúsenosti, ale i rodinné. Sú vlastne klenotnicou našej kultúry a zvykov.

Vypracovala: Jana Korčoková, študentka ÚREŠ,
VŠZaSP sv. Alžbety

POSKYTOVANIE SOCIÁLNYCH SLUŽIEB PRE DOSPELÝCH ĽUDÍ S MENTÁLNYM POSTIHNTÍM

Poskytovanie sociálnych služieb pre dospelých ľudí s mentálnym postihnutím je veľmi zložitá, odborná činnosť, ktorá sa musí v podmienkach našej republiky popasovať s mnohými problémami, či sa to týka legislatívy, plánovania budúcnosti, finančného a materiálneho zabezpečenia, a to nielen skupiny ľudí s ťažkým zdravotným postihnutím, ale aj ich súvzťažného zväčša taktiež marginalizovaného okolia, ktorého sa táto problematika tiež dotýka.

Rodičia klientov zariadení sociálnych služieb zväčša myslia s obavami na budúcnosť svojich detí. Boja sa hlavne o to, aby sa vždy našiel niekto, kto sa postará o všetky potreby ich dospelých detí s mentálnym postihnutím.

Čo je však často paradoxne? Po mnohých negatívnych iskúsenostiach, ktoré sa v spoločnosti vyskytli, neustále najviac dôverujú svojim najbližším príbuzným a svoje deti s mentálnym postihnutím zväčša nechávajú bez finančného, materiálneho a bytového zabezpečenia.

Po smrti najčastejšie práve najbližší príbuzní sú prvými, ktorí riešia situáciu, čo najskorším umiestnením v celoročnej forme do zariadenia sociálnych služieb a to s čo najnižšou spoluúčasťou klienta, ktorá v žiadnom prípade nesmie prevyšovať jeho dôchodok. Nie sú ochotní doplácať.

Ako sa cíti rodič po narodení takéhoto dieťaťa, s mentálnym postihnutím? V mnohých prípadoch jeden z rodičov vzniknutú situáciu psychicky nezvláda, a v najhorších prípadoch svoj žiaľ utápa v alkohole, v návykových látkach, prípadne od rodiny uteká. Tak na výchovu dieťaťa ostáva zväčša len jeden z rodičov. Pritom musíme podotknúť, že výchova dieťaťa s mentálnym postihnutím je z finančného či psychického pohľadu veľmi náročná. Po dovršení 18-teho roku veku má dieťa, vlastne dospelý jedinec nárok na invalidný dôchodok. Do 18-teho roku veku dieťaťa majú rodičia len obmedzenú možnosť čerpania rôznych kompenzačných príspevkov a sociálnych dávok.

Čo s ľuďmi s mentálnym postihnutím v dospelosti?

Kvalitné zariadenia pre ľudí s mentálnym postihnutím v starobe na Slovensku vo veľkej miere absentujú. Príčina je v tom, že systém bol nadstavený z predchádzajúceho spoločenského zariadenia, zväčša to boli veľkokapacitné ústavné zariadenia, mimo obydlija bežnej väčšinovej spoločnosti. V 80. rokoch 20. storočia začali vznikať aj ambulantné formy sociálnych služieb, pre takýchto klientov v rámci ústavov sociálnej starostlivosti, neskôr domovov sociálnych služieb v mestách.

Pôsobnosťou neziskových sektorov sa podmienky sociálnych služieb skvalitnili a zlepšili. Aj legislatíva priniesla nové formy sociálnych služieb, ktoré umožňujú realizovať

projekty integračného až inkluzívneho charakteru a tým zvyšujú aj kvalitu života ľudí s mentálnym postihnutím. Ide hlavne o zariadenia podporného bývania a rehabilitačné strediská, ale aj možnosť zriaďovania chránených dielní, či čerpanie kompenzácií na skvalitnenie života a osobnú asistenciu.

Aký je rozdiel v zariadeniach? Zariadenia verejného charakteru väčšinou neriešia a neplánujú budúcnosť, ale vychádzajú z metodických usmernení od svojich zriaďovateľov, ktorí im udávajú zväčša aktuálny trend. *A čo dodať na záver?* Pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím bude vždy aktuálna. Sú to predsa ľudské bytosti, ktoré patria do rodiny, sú klientmi sociálnych služieb, ale patria i do našej spoločnosti. Našou snahou by malo byť zlepšenie a skvalitnenie sociálnych služieb, aby sa cítili v našej spoločnosti potrební a osozní.

Vypracovala: Agáta Koreňová, študentka ÚREŠ, VŠZaSP sv. Alžbety

TÝRANÉ, ZNEUŽÍVANÉ A ZANEDBÁVANIE DETI

Všetky formy týrania a zneužívania sú pre našu spoločnosť neprijateľné a preto by sme mali vyvinúť úsilie čo najviac takéto formy týrania odhaľovať. V nedávnej minulosti to bol problém skôr prehliadaný. Bola to vec len rodiny, v ktorej sa tento problém stal a riešil sa len vo vnútri rodiny. Až keď sa priblížil na hranicu trestného činu, vtedy sa začal riešiť orgánmi činnými v trestnom konaní, aj na sociálnom úrade a vinníkovi sa uložil trest, ale nikto sa nezaoberal detskou dušou alebo psychikou dieťaťa ako ono zvláda danú situáciu, ako sa s ňou má vysporiadať.

Popri tom dieťa trpelo ešte viac, pri nespočetných vypočúvaniach a tzv. vyzvedaniach ako to bolo, a čo sa stalo a ako sa to stalo. Veľakrát sa ešte na dieťa pozeralo ako na vinné za to, že člen rodiny – násilník bol vzatý do nápravného zariadenia a dieťa uvrhlo hanbu na celú rodinu.

Chcem len upozorniť všetkých ľudí, ktorí si všimnú čo najmenšie príznaky týrania, aby neostávali ľahostajnými pozorovateľmi, ale aby dokázali, že sa dá proti tomuto javu bojovať. Často krát počujeme ako dieťa u susedov plače, položíme si ruku na srdce, kto sa šiel pozrieť alebo opýtať čo sa deje. Ten kto to spravil môže byť hrdý, ale takých ľudí je v dnešnej dobe veľmi málo, nechávajú to na sociálnych pracovníkov. Ale ako sa má aj sociálny pracovník dozvedieť o takomto počínaní rodičov, keď nebýva niekde v blízkosti rodiny. *Možno je to len banálna maličkosť, ale čo ak to dieťa naozaj potrebuje pomoc?*

Čo by sme mali spraviť, keď vieme o takomto týraní alebo máme len podozrenie, z týrania? Treba takýto stav, alebo len podozrenie bezodkladne ohlásiť na políciu, alebo ak nechceme, aby bolo niekde uvedené naše meno stačí toto podozrenie nahlásiť aj anonymne na Úrad práce a sociálnych vecí. § 167 a 168 trestného zákona nám hovorí, že aj neoznámenie podozrenia z trestného činu sa trestá.

Aj K. Fuchsová vo svojej knihe Týrané dieťa hovorí, že týrané dieťa, ktoré vyrastá v prostredí kde je týrané musí čeliť problémom adaptácie a vedieť si zachovať dôveru k nedôveryhodným ľuďom a nájsť si pocit bezpečia v neustálom nebezpečenstve.

Ten kto takéto týranie neprežil, málokedy sa vie vcítiť do úlohy dieťaťa čo prežíva. Poznám prípad, keď žiačku rodičia zbili aj za to, že jej kvapka sirupu ostala na linke alebo stole, keď si nalievala sirup do pohára. Hovorili jej, že je neporiadna a kto bude po nej stále upratovať. Povedala som to pani učiteľke, ale žiaľ neviem ako to skončilo, lebo tú žiačku preradili na inú školu. Tu chcem však upozorniť na to, že rola „dobrého učiteľa“ je pre žiaka nenahraditeľná. Keď sa mu môže zveriť s hoci čím. Učiteľ ako dobrý pozorovateľ, by mal takéto problémy u dieťaťa vycítiť a dodať mu odvalu, aby sa zverilo. Na každej škole by mal byť aj školský sociálny pracovník, ktorého úlohou je riešiť takéto situácie, či už pohovorom s rodičmi alebo aj návštevou dieťaťa v jeho prirodzenom prostredí.

V dnešnej dobe sa často vyskytuje na školách šikanovanie. Aj tu je úloha školského sociálneho pracovníka nevyhnutná, aby vedel včas takéto situácie odhaľovať a na odbornej úrovni ich riešiť. Preto je potrebné vzdelanie i v odbore sociálna práca.

Preto treba neustále poukazovať na nedostatok sociálnych pracovníkov, ktorí majú na starosti desiatky prípadov a nemôžu sa im dostatočne dlho venovať. Bolo by potrebné zdvojnásobiť počet sociálnych pracovníkov či už terénnych, alebo len na poradenských centrách.

Nebudíme ľahostajní k tomuto problému, či už ide o týranie alebo šikanovanie. Zastaňme si vždy toho človeka, ktorý sa v takejto neprijemnej situácii ocitne a podajme mu pomoc, či už na emocionálnej alebo odbornej úrovni.

Vypracovala: Mária Gregorčoková, študentka ÚREŠ, VŠZaSP sv. Alžbety

SKUTOČNE PIJEME NA ZDRAVIE?

Zoznamovanie s alkoholom začína už v mladom veku človeka. Mnohí rodičia, zvlášť tí, čo podliehajú miestnym tradíciám pri oslavách rôznych sviatkov či udalostí v rodine, ponúkajú alkohol i maloletým. *Jeden maličký štamperlík však môže, čo je na tom... aj my sme tak vyrastali!* Klasickým príkladom je šibačka. Kolkí dospelí sa zabávajú na tom, ako rýchlo mladým chlapcom stúpa pálenka do hlavy! Tu jeden pohárik, tam druhý – tradícia opijania pri šibačke však pretrváva. *Ved' je to raz do roka!!*

Na drogovom informačnom portáli – „Alkohol“ sa uvádza, že v roku 1994 až 51 % opýtaných sedemročných detí kladne odpovedalo na otázku, či im rodičia ponúkli šampanské ako prípitok na Nový rok! Spomedzi štmáročných to už bolo 88,3 %. Mnohí sa v príliš mladom veku zoznamujú s alkoholom, často si hovoria, *prečo to neskúsiť, keď to dospelým tak chutí* a potom ako sa hovorí *zakázané ovocie chutí najlepšie!?!*

Školský výlet v základnej škole testuje začiatocnikov a odhaľuje borcov v pití alkoholu. Bohužiaľ, niekedy aj učiteľov. Lyžiarsky výcvik? Dobrá príležitosť. Rodičia chcú na víkend cestovať? Hurá, aká super príležitosť ochutnať zakázané ovocie.

Radikálne zákazy, príkazy ani nariadenia problém pitia alkoholu u detí a nadmerného pitia v spoločnosti nič neriešili. My, ľudia, sme v tom ako obísť zákony nesmieme vynaliezaví, preto je dôležité, aká je výchova v rodine ku striedmosti a aký je osobný príklad dospelých.

Podľa štatistík a rôznych prieskumov sa píše, že motivácia k pitiu vo vrstve mladistvých, ktorá veľmi skoro

okúsila účinky alkoholu je rôzna a tendencia je ísť až na doraz. To je „in“. V mnohých prípadoch alkohol prestáva stačiť a prechádza sa na tvrdé drogy. Účelom pitia prestáva byť „*mať dobrú náladu*“, ale doslovne sa „*stáť*“. Keďže alkohol rozpúšťa zábrany, sme často svedkami vulgárnych až obscénnych prejavov. Konformita, súdržnosť týchto skupín funguje perfektne. Napríklad „*Kto nevládze táhať, odpadá*“ alebo „*Kto viac znesie je náš*“. Bez ohľadu na pohlavie. Dievčatá už dlhšie zdatne dobiehajú chlapcov. *Kde sa stala chyba?* Ide o biznis. Hoci v mnohých smeroch dekadentný, ale ohromne vynášajúci.

Nie je to iba náš, slovenský problém. Týmto syndrómom ochorela celá Európa. Prevencia a kontrola sú na okraji. Akékoľvek vylepšovanie zákonov nebude viesť k ničomu, ak sa v jadre nič nezmení. Napísané ostane iba na papieri a prevádzkovatelia barov a reštaurácií budú bohatnúť na detoch za výdatného sekundovania spoločnosti. Hovorí sa, že *spoločnosť má vychovávať a nie stretať*. Nemyslím, že by toto prestalo platiť. *Prečo je tak málo vidieť, čo sa v tomto smere robí?*

Nízka angažovanosť vyšších spoločensko-politických štruktúr je vo všeobecnosti poľutovania hodne nedostatočná. Z času na čas sa dozvieme, koľko sa u nás vypije čistého alkoholu priemerné na jedného človeka, podebatuje sa o závislosti, vysúkajú sa štatistiky, ale morálna stránka veci v širšom meradle sa nerieši. Maximálne občas sa veľmi opatrne otvorí, aby sa znova rýchlo zavrela. *Kde je zodpovednosť štátu, jeho predstaviteľov? Zákonodamej moci, výkonnej moci, za spoluúčasti rodičov a ostatných článkov spoločnosti?*

Obrovská čierna diera!!! Zamyslime sa spoločne, skutočne pijeme na zdravie?

Vypracovala: Tereza Hermanová, študentka
ÚREŠ, VŠZaSP sv. Alžbety

METODOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ KOOPERÁCIE PEDAGÓGA A SOCIÁLNEHO PRACOVNÍKA V PROCESE VZDELÁVANIA RÓMSKÝCH ŽIAKOV

THE METHODOLOGICAL BASES OF COOPERATION PEDAGOGUE AND SOCIAL WORKER IN THE PROCESS OF EDUCATION OF ROMA PUPILS

Resume

The education of pupils of primary and secondary schools from Roma marginalized communities with the goal to expand their opportunities in the labor market is still current in the last twenty years. Poverty, social situation, discrimination are accompanying phenomena of the problem by multiplying the intensity (professional, financial, time) to solve it. This article summarizes the key circuit of failure school of pupils in schools. We propose cooperation of pedagogue and social worker in schools as one of the options to improve the process of education of Roma pupils. Instead, the conclusion we describe the methodology of research devoted to the competence limits and possibilities of cooperation of pedagogue and social worker in the process of education of Roma pupils.

Resume

Problematika vzdelávania žiakov základných a stredných škôl z marginalizovaných rómskych komunit s

cieľom rozšíriť možnosti ich uplatnenia na trhu práce je za posledných dvadsať rokov stále aktuálna. Chudoba, sociálna situácia, diskriminácia sú sprevádzajúce fenomény tohto problému, ktoré znásobujú náročnosť (odborná, finančná, časová) riešiť ho. V príspevku sumarizujeme kľúčové okruhy oblasti školskej neúspešnosti žiakov na školách a navrhujeme kooperáciu pedagóga a sociálneho pracovníka na školách ako jednu z možností zlepšiť proces vzdelávania rómskych žiakov. Namiesto záveru predkladáme návrh metodológie výskumu zameraného na kompetenčné limity a možnosti kooperácie pedagóga a sociálneho pracovníka v procese vzdelávania rómskych žiakov.

Keywords: Education. Pedagogue. Social worker. Pupils from the Roma marginalized communities.

Kľúčové slová: Vzdelávanie. Pedagóg. Sociálny pracovník. Žiaci z marginalizovaných rómskych komunít.

Úvod

V Slovenskej republike je druhou najpočetnejšou národnostnou menšinou rómska menšina, ku ktorej sa hlási 105 738 obyvateľov, čo predstavuje podiel 2%¹. Skutočne zastúpenie rómskej národnostnej menšiny je podľa odhadov expertov niekoľkonásobne vyššie. Napríklad, ak by sme posudzovali počet obyvateľov podľa toho, akým jazykom doma hovoria, potom by sme mohli

predpokladať, že na Slovensku je v priemere 300.000² rómskeho obyvateľstva, čo je až trojnásobok počtu obyvateľov, ktorí sa hlásia k rómskej národnostnej menšine. Vo vzťahu k uvedeným odhadom môžeme konštatovať, že rómska problematika má byť určujúcou prioritou každej novo nastupujúcej vlády Slovenskej republiky.

Problematika vzdelávania žiakov pochádzajúcich z marginalizovaných rómskych komunít (ďalej len „*rómski žiaci*“) ostáva fenoménom aj pre 21. storočie. Otázky diskriminácie a segregácie rómskych žiakov neustále rezonujú v médiách ale aj v odborných kruhoch, na domácich a zahraničných konferenciách. Riešenia s dlhodobým efektom u nás ale i v zahraničí absentujú. Poznáme mnohé nástroje riešenia týchto problémov avšak len s krátkodobým efektom a veľmi náročným na ich financovanie.

Prístup ku kvalitnému vzdelaniu je jedným z najdôležitejších hybných činiteľov, prostredníctvom ktorého sa môže posilňovať integrácia menšín do väčšinovej spoločnosti. Kvalita vzdelávania môže napomôcť kompenzovať sociálne a ekonomické nevýhody, posilniť zážitok z výučby, pomôcť deťom naplniť potenciál a v konečnom dôsledku ich pripraviť na aktívnu integráciu do spoločnosti. Naopak, nízka kvalita vzdelávania ovplyvňuje vysokú mieru predčasného ukončovania školskej dochádzky rómskych žiakov, ktorá je čiastočne zapríčinená neúspešnosťou školského systému – jeho snahou vybaviť tieto deti základnými zručnosťami (OSI, 2007).

Sociálny background alebo sociálne zázemie?

Prevažná väčšina rómskych žiakov pochádza z chudobných rodín, ktorých príjem je tesne pod hranicou životného minima. Rodičia rómskych žiakov sú väčšinou dlhodobo nezamestnaní z dôvodu nízkej resp. žiadnej odbornej kvalifikácie, avšak pokúšajú si hľadať zamestnanie, napríklad rôzne sezónne práce a brigády. Príjem, ktorý majú nie je dostatočný na pokrytie výdavkov na základné životné potreby (strava, bývanie, zdravotná starostlivosť, ošatenie) a sociálne potreby (koníčky, divadlo, kino). Myslíme si, že pripravenosť dieťaťa na školu nie je len podmienené zrením ale aj kultúrou a spôsobom jeho života.

Napríklad rodina v rómskej komunite a jej plány sú skôr zamerané na prítomnosť ako na budúcnosť, nemajú vlastné majetky a majú veľkú nedôveru k okoliu. Väčšina rodín má finančné problémy, napríklad nestíhajú platiť pôžičky dôsledkom čoho vznikajú v týchto komunitách rôzne nežiaduce javy ako je sociálne napätie, kriminalita a ďalšie. Dieťa vyrastajúce v takomto prostredí má sťažené podmienky pre vlastnú sebarealizáciu a hlavne pre prípravu na vyučovanie resp. prípravu do školy.

Socioekonomická situácia veľkej časti rómskych rodín nie je priaznivá – nízke vzdelanie a nezamestnanosť rodičov, a s tým súvisiaca chudoba nevytvárajú materiálne ani intelektuálne podmienky pre rozvoj žiaka (deti nemajú zodpovedajúce oblečenie a obuv, a do školy prichádzajú hladné). Samotné dochádzanie do školy je často sťažené priestorovou segregáciou rómskych obydľí, nevhodným

¹ Štatistický úrad SR. Tab. 10 Obyvateľstvo SR podľa národnosti – sčítanie 2011, 2001, 1991. In: Výsledky SODB 2011 (<http://www.scitanie2011.sk/>).

² (NationMaster - centrálny zdroj údajov CIA World Factbook, OSN a OECD, www.nationmaster.com).

bývaním a zlými (žiadnymi) hygienickými návykmi (Marcinčin–Marcinčinová, 2009).

Napríklad podľa Portíka „rodina je prvým sprostredkovateľom hodnôt v priebehu ontogenézy dieťaťa, je základným atribútom v súvislosti s jeho výchovou. Rodina, ktorá dieťa nedostatočne stimuluje po stránke intelektovej, citovej a charakterovo-morálnej, determinuje veku neprimeraný mentálny, citový a sociálny vývin, ktorý sa v škole prejavuje zo strany objektu jej pôsobenia – dieťaťa – aj ako školská neúspešnosť. Takáto rodina svojimi zvykmi skôr negatívne zasahuje do rozvoja schopností dieťaťa, do vypestovaného základného systému kultúrno-spoločenských a morálnych návykov, nevyhnutných pre úspešne plnenie systematickej vážnej činnosti v škole“ (Portík, 2005, s. 123).

Kultúrny background alebo kultúrne zázemie?

Oväčšine Rómoch je všeobecne známe, že sú prirodzene umeleckí nadaní, svoj talent prejavujú v hudbe, speve a tanci, preto nie je ničím zvláštnym, keď svoje nadanie prejavujú kdekoľvek, kedykoľvek a s kýmkoľvek. Charakteristickou črtou rómskej rodiny je mnohodetnosť, mnohopočetnosť, rodina tak ako v minulosti tak aj v súčasnosti je viacgeneračná. Rómovia najväčšiu hodnotu prisudzujú veľkorodine – *fajite* (tri generácie) alebo *fameliji* (viac ako tri generácie), ktorá je zložená nielen z rodičov a detí, ale aj starých rodičov, bratrancov, sesterníc, tiet, ujo, ako aj z príbuzných z toho ktorého „*kolena*“. Deti sú vychovávané svojimi rodičmi a aj starými rodičmi (*phuri daj the o phuro dad*). Výchovno-vzdelávacie problémy svojich

detí sa snažia spoločne riešiť, tieto problémy sa netýkajú len detí a ich rodičov, ale aj širšej rodiny. K riešeniu problému pristupujú kolektívne, kolektívny prístup je nadradený individuálnemu prístupu.

Výchova v rómskych rodinách je voľná, nedirektívna, teda bez obmedzovania, zákazov, príkazov. Spomenieme napríklad aj tu skutočnosť, že výchova v rómskych rodinách tak ako v 20. storočí tak aj v súčasnosti je naďalej príťažlivá, hlavne pre rodiny, v ktorých deti nemajú prirodzenú voľnosť. Niekedy tieto deti skončia svoj útek v rómskej rodine, ktorá je charakteristická svojou otvorenosťou a priateľskou atmosférou.

Špecifiká, kultúrna symbolika (jazyk, tradície, zvyky a obyčaje) prináleží každej etnickej skupine. Každý jazyk je jedinečným kultúrnym bohatstvom, ktoré by sa malo ochraňovať a rozvíjať. Každý jazyk má kompetencie rozvíjať ľudské vedomie a myslenie. Ak je jazyk, ktorým doma deti hovoria rómsky, stáva sa pre nich jazykom materinským, výchovným, rodinným jazykom. Už v predškolských zariadeniach by mal byť rómsky jazyk súčasťou edukačného procesu detí. Jazyk je pre tieto deti benefitom, nie ničím, čomu by sme mali povedať *STOP*.

Úloha sociálneho pracovníka v školskom vzdelávaní

Podľa Levickej úlohy sociálneho pracovníka sú nasledujúce: a) pomáhať klientom vytvárať rovnováhu medzi možnosťami a požiadavkami sociálneho prostredia, a medzi vlastnými potrebami a schopnosťami; b) nabádať klientov k správny postojom k životu a k spoločensky vhodným spôsobom správania; c) učiť klientov rozvíjať

a zlepšovať ich schopnosť riešiť problémy; d) vychovávať klientov k pocitu zodpovednosti za vlastnú sociálnu situáciu vlastnej rodiny apod. (Levická, 2007).

Okrem uvedených úloh považujeme za dôležité spomenúť aj tieto úlohy sociálneho pracovníka v kontexte vzdelávania rómskych žiakov: a) spolupracovať s učiteľom a ďalšími pedagogickými zamestnancami; b) spolupracovať s rodičmi žiakov resp. s rodinou; c) spolupracovať so štátnymi a verejnými inštitúciami (školy, úrady, reedukačné centrá apod.).

Myslíme si, že sociálny pracovník v školskom vzdelávaní je viac ako žiaduci, pretože učiteľ sa zameriava skôr na plánovanie a prípravu vyučovacej hodiny s cieľom vytvoriť také prostredie, aby všetci žiaci boli zapojení do vzdelávacej činnosti, a aby sa žiaci voči sebe správali slušne, priateľsky. Pričom sociálny pracovník by mal riešiť sociálne – patologické javy a sociálne – výchovné problémy (diskriminácia, šikanovanie, záškoláctvo), poskytovať sociálne poradenstvo učiteľom a ďalším pedagogickým zamestnancom, žiakom a ich rodinám. Ďalej by mal realizovať preventívne opatrenia, školské a mimoškolské aktivity za účasti školy – rodiny – komunity. Sociálny pracovník by mal byť zamestnancom školy a priamo pôsobiť v škole.

Návrh metodológie výskumu zameraného na kompetenčné limity a možnosti kooperácie pedagóga a sociálneho pracovníka v procese vzdelávania rómskych žiakov

Problém

Úspešné vzdelávanie rómskych detí závisí od akceptácii kultúry a prostredia, z ktorého tieto deti pochádzajú. Systematická príprava na vzdelávanie, záujem rodičov o učebné výsledky ich detí, vzdelanostná úroveň rodičov, sociálne a ekonomické zázemie, spolupráca škôl s rodičmi sú kľúčové faktory úspešného vzdelávania rómskych žiakov. V kontexte s tým by sme mali preferovať praktickú sociálnu prácu zameranú na sociálnu inklúziu a edukáciu, ktorá má byť v kompetencii sociálnych pracovníkov.

Hlavný cieľ a čiastkové ciele

Hlavný cieľ: zistiť fakty, názory, presvedčenia a postoje pedagógov a sociálnych pracovníkov na ich limity a možnosti kooperácie vo vzdelávacom procese rómskych žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Čiastkové ciele: 1) zistiť názory sociálnych pracovníkov a pedagógov o tom, čo si myslia o ich kompetenčných limitoch v procese vzdelávania rómskych žiakov; 2) zistiť očakávania sociálnych pracovníkov a pedagógov o ich vzájomnej kooperácii v procese vzdelávania rómskych žiakov.

Výskumné otázky

- 1) Existujú rozdiely v názoroch participantov na ich kompetenčné limity v procese vzdelávania rómskych žiakov medzi ženami a mužmi?
- 2) Existujú rozdiely v názoroch pedagógov a sociálnych pracovníkov na ich vzájomnú

kooperáciu v procese vzdelávania rómskych žiakov?

- 3) Existujú rozdiely, v názoroch pedagógov a sociálnych pracovníkov, že ich vzájomná kooperácia môže byť nástrojom pre zlepšenie procesu vzdelávania rómskych žiakov?
- 4) Existujú rozdiely medzi pedagógmi a sociálnymi pracovníkmi na proces vzdelávania rómskych žiakov?

Metodológia výskumu

Metodológia výskumu je vedná disciplína, ktorá skúma a opisuje plánovanie, organizáciu a realizáciu výskumu vrátane vyhodnotenia výskumných dát. Opisuje viac než len výskumné metódy. Zaoberá sa tým, čo robí výskumník pred vstupom do terénu – plánovanie výskumu, počas terénnej fázy výskumu – použitie výskumných metód a po návrate z terénu – vyhodnocovanie a interpretácia dát získaných v teréne (Gavora a kol., 2010).

Z hľadiska vzťahu kvalitatívneho a kvantitatívneho výskumu môže ísť o komplementaritu, čo znamená, že môžeme použiť obidve metodológie. Ich spoločným fungovaním dosiahneme efektívnejšie a plodnejšie bádanie. Ich spoluzžitie vo výskume umožní na jednej strane využiť silné stránky každej z týchto metodológií, na druhej strane eliminovať alebo redukovat' ich nedostatky.

Metódy výskumu

Za hlavnú metódu si môžeme zvoliť napríklad pološtruktúrované interview. Výskumnú metódu dotazník

zase môžeme použiť počas realizácii výskumu ako pomocnú metódu. Literárno – analytickú metódu si môžeme zvoliť hlavne v teoretickej časti výskumu. Kvantitatívne údaje získané dotazníkom v kvalitatívnom výskume majú potom slúžiť ako pomocné, podporné. Tieto údaje sa zisťujú počas realizácii pološtruktúrovaného interview. Kvantitatívne údaje majú pomôcť hlbšie spoznať výskumnú vzorku.

Audiálna nahrávka z interview a jej prepis do textovej podoby

Na účely analýzy nahrávky sa zvyčajne interview prevedie do písomnej podoby do transkriptu. Existuje viacero spôsobov, ako urobiť transkript – nahrávku dať do písomnej podoby a dať jej formu. Vzhľadom na výskumný problém a čo najviac resp. maximálne zachytenie a porozumenie hovoreného textu môžeme postupovať spôsobom doslovného transkriptu. Ide o prepis všetkých výrazov, ktoré sú na zázname, a to aj nedokončené slová, citoslovčia apod. Pri doslovnom transkripte sa môžeme riadiť pravidlami na prepis podľa Gavoru.

Spätná verifikácia zistení z interview

Údaje zistené pri interview môžeme overovať spôsobom nazvaným *spätná verifikácia zistení – member check*. Po písomnom zaznamenaní resp. po prepise audio nahrávky, hovoreného textu do písomného textu sa spravidla oslovuje a komunikuje prostredníctvom mailu s participantmi za účelom toho, aby sme si záznam mohli opraviť a objasniť to, čo participant povedal. Týmto spôsobom nielenže si overíme správnosť záznamu

z interview, ale tiež môžeme získať od participanta ďalšie informácie, ktoré našu skúmanú problematiku ešte viac prehĺbi.

Spôsob spätnej verifikácie zistení je vsúlade s etickým princípom informovanosti, pretože participant má právo vedieť, ako sa jeho slová zapísali a vysvetlili a či nedošlo k deformáciám jeho výrokov.

Výberový súbor a zber dát

Výber súboru a zber dát si môžeme zvoliť typ zámerný. „Zámerný výber je potrebný preto, aby vybrané osoby boli vhodné, t. j. aby mali potrebné vedomosti a skúsenosti z daného prostredia. Len tak môžu podať informačne bohatý a pravdivý obraz o ňom. Obyčajne ide o ľudí, ktorí dlhšie žijú v danom prostredí, ktoré dokonale poznajú a sú schopní podať vernú správu – vyrozprávať“ (Gavora, 1999, s. 161). Za výberový súbor v kontexte vymedzeného problému môžeme považovať pedagógov základných škôl (1 škola – východoslovenský región, 1 škola – stredoslovenský región) a sociálnych pracovníkov z toho istého regiónu ako budú pedagógovia. Z hľadiska typu výberu participantov potom pôjde o kombinovaný výber. Pôjde o taký výber participantov, ktorí majú rovnakú osobnú a profesijnú skúsenosť, sú kľúčovými osobami z hľadiska skúmanej témy.

Hlavnou technikou zberu dát teda bude pološtruktúrované interview, ktoré sa uskutoční v prostredí participantov. Interview môžeme nahrávať na diktafón a následne ho potom prepíšeme do textovej podoby. Pri interview teda môžeme používať dotazník,

prostredníctvom ktorého získame ďalšie pomocné dáta pre hlbšie porozumenie participantov.

Záver a prínosy pre prax

Najväčšie prínosy výskumu predpokladáme pre prax. Prostredníctvom výskumu predpokladáme, že je možná kooperácia pedagógov a sociálnych pracovníkov, ktorej cieľom by malo byť zefektívnenie vzdelávacieho procesu rómskych žiakov. Zistenia vyplývajúce z výskumu môžu byť odborným podkladom pre zaradenie sociálneho pracovníka do vzdelávacieho procesu rómskych žiakov.

Veríme tomu, že výsledky z výskumu môžu otvoriť nové možnosti v podmienkach vzdelávania rómskych žiakov, čo považujeme za prioritu nielen Slovenska ale aj všetkých štátov EÚ.

Vypracoval: PhDr. Jozef Facuna, doktorand
VŠZaSP sv. Alžbety

Použitá literatúra

GAVORA, P. a kol. 2010. *Elektronická učebnica pedagogického výskumu*. (online). Bratislava: Univerzita Komenského, 2010. Dostupné na: <http://www.e-metodologia.fedu.uniba.sk/>. ISBN 978-80-223-2951-4.

GAVORA, P. 2009. Profesijná zdatnosť vnímaná učiteľom. Adaptácia výskumného nástroja. In: *Pedagogická revue*. Bratislava: ŠPÚ, 2009. roč. 61. č. 1-2. s. 19-37. ISSN 1335-1982.

GAVORA, P. 1999. *Úvod do pedagogického výskumu*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999. ISBN 80-223-1342-4.

LEVICKÁ, J. 2007. *Na ceste za klientom*. Trnava: ProSocio, 2007. 334 s. ISBN 20-969454-0-8.

MARCINČIN, A – MARCINČINOVÁ, Ľ. 2009. *Straty z vylúčenia Rómov. Kľúčom k integrácii je rešpektovanie inakosti*. 66 s. 2.7. 2009. <http://www.iz.sk/download-files/sk/osf-straty-z-vylucenia-romov.pdf>.

OPEN SOCIETY INSTITUTE, 2007. *Rovnaký prístup Rómov ku kvalitnému vzdelávaniu*. Prehľadová správa. USA: Open Society Institute, 2007. Bez ISBN.

PORTÍK, M. 2005. Aktuálne problémy vzdelávania znevýhodnených rómskych žiakov. In: Jandová R. (Ed.): *Príprava učiteľů a aktuální proměny v základním vzdělávání*. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2005, 198 s. ISBN 80-7040-789-1120.

AKTUALITY

DEŇ OTVORENÝCH DVERÍ

dňa 28. februára 2013 od 10, 00 hod. do 14, 00 hod. na Palackého 1 v Bratislave s možnosťou oboznámenia záujemcov o štúdium v akreditovaných študijných programoch:

1. Sociálna práca - bakalársky študijný program v dennej forme
2. Sociálna práca - magisterský študijný program v dennej forme

Pre bližšie informácie: <http://vssvalzbety.sk/>

Informácie o možnostiach štúdia a prijímacom konaní pre akademický rok 2013/2014 pre BAKALÁRSKY stupeň: <http://vssvalzbety.sk/>

LETNÁ PRAX na humanitárnych, vedeckých a vzdelávacích projektoch v treťom svete pre študentov Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety

Rektor vypisuje voľné miesta na letnú prázdninovú prax na pracoviská vysokej školy do Rwandy (2), Kene (2), Lesota (2), Indie (2) a Kirgizska (2) pre študentov **dennej** formy štúdia nasledovných študijných odborov školy:

- misiológia (aj externá forma)

- sociológia

- psychológia

- sociálna práca

Požiadavky:

- študent Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, výborná znalosť anglického jazyka a dobrý zdravotný stav.

Prihlášky prosíme poslať do 28. 1. 2013 mailom na adresu vladimir.krcmery@szu.sk

Vysoká škola hradí študentom cestovné, ubytovanie a stravné.

OZNAM PRE ZÁUJEMCOV O VYSOKOŠKOLSKÉ ŠTÚDIUM V AKADEMICKOM ROKU 2013/2014

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety ZNIŽUJE poplatky a školné pre záujemcov o štúdium 1. (Bc.)

stupňa štúdia v akademickom roku 2013/2014, ktorí zašlú prihláškový spis do 31. 03. 2013 nasledovne:

- ZÁPISNÉ do 1. roka štúdia ..... 85 €
- ŠKOLNÉ v 1. roka štúdia znížené o 20%

Spracoval: doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

Zdroj: <http://vssvalzbety.sk/>

KONFERENCIA

MEDZINÁRODNÁ VEDECKÁ VIRTUÁLNA KONFERENCIA

Ústav rómskych európskych štúdií sv. Sáry de Marseille Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Banská Bystrica a Spoločnosť pre sociálnu integráciu v SR - Trenčín uskutočnili virtuálnu vedeckú konferenciu na tému

ETICKÉ OTÁZKY (NE)SLOBODY

Tematické okruhy:

- Prirodzenosť človeka a jeho etika
- Etika slobody jedinca a menšín v spoločnosti
- Inštitucionálna nesloboda a jej dôsledky
- Sloboda médií a ich etika
- Vária

Vedecký výbor konferencie:

Dr.h.c. prof. MUDr. Ladislav Šoltés, DrSc. -predseda

Prof. Ing. Libuša Radková, PhD.

Prof. PhDr. Ing. Vincent Kovačič, CSc.

Doc. PhDr. Antonín Kozoň, CSc.

Doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

PhDr. Ladislav Fízik, PhD.

PaedDr. Milan Hejdiš, PhD.

Moderátori:

Doc. PhDr. Antonín Kozoň, CSc.

Doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

PaedDr. Milan Hejdiš, PhD.

Výstupom konferencie je recenzovaná kolektívna monografia: <http://www.sposointe.eu/news/pribeh-konferencie/>

<http://www.sposointe.eu/news/pribeh-konferencie/>

Spracoval: doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD.

Zdroj: <http://www.sposointe.eu>

MEDZINÁRODNÁ KONFERENCIA – VZDELANIE A VZDELÁVANIE

Mesto Banská Bystrica v spolupráci s European Neighbours pripravuje medzinárodnú konferenciu s názvom **Vzdelanie a vzdelávanie**, ktorá sa uskutoční 13. a 14. marca 2013 v priestoroch historickej radnice v Banskej Bystrici. Konferencia je obsahom zameraná na vzdelávanie marginalizovaných skupín obyvateľstva.

Spracovala: Martina Mišurová študentka ÚREŠ, VŠZaSP sv. Alžbety

Šéfredaktor: PhDr. Jozef Facuna

Redakčná rada: PhDr. Ladislav Fízik, PhD., doc. PhDr. Ľudovít Hajduk, PhD., Ing. Denisa Ivaničová, Mgr. Zuzana Balážová, Mgr. Andrea Hlinková, Erika Fíziková.

Kontakt redakcie: sefredaktor.nl@gmail.com